

Законодателна рамка на обществените библиотеки в Европа и България Сравнителен анализ

Методология на изследването

- Методологията, използвана в настоящето изследване, включва качествени и количествени методи: метод на аналозиите, системно-структурен метод, контекстуален метод, функционален метод.
- Проучени са законови нормативни актове, както и стратегически документи с различен произход.
- Осъществена бе комуникация с различни библиотечни организации.
- Използване е информация за изследваните фактори и характеристики съобразно оценката на състоянието на обществените библиотеки през 2017.
- Изследването приключва м.март 2018 г.

Критерии на изследването

- Правен статус
- Компетентни органи
- Библиотечни услуги
- Финансиране
- Контрол и отговорност

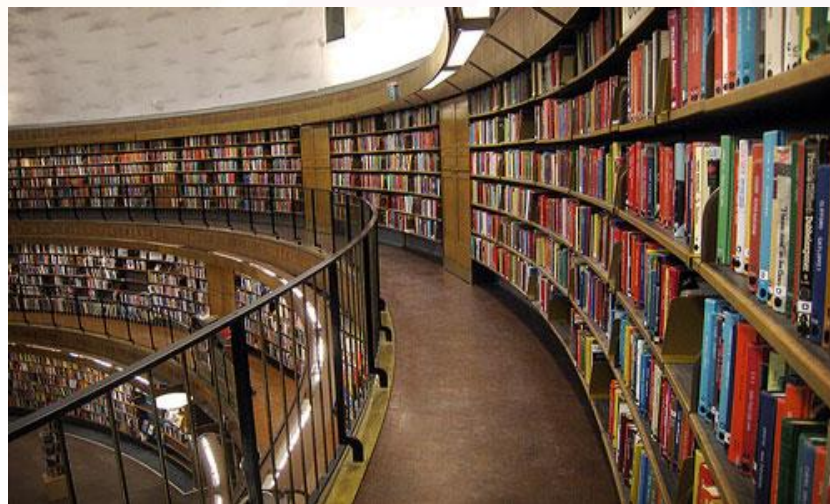

Резултати от изследването

Държави	Правен статус	Компетентни органи	Библиотечни услуги	Финансиране	Контрол и отговорност
България	☒	☒	☒	☒	☒
Дания	☒	☒	☒	☒	☒
Естония	☒	☒	☒	☒	☒
Исландия	☒	☒	☒	☒	☒
Латвия	☒	☒	☒	☒	☒
Литва	☒	☒	☒	☒	☒
Малта	☒	☒	☒	☒	☒
Нидерландия	☒	☒	☒	☒	☒
Норвегия	☒	☒	☒	☒	☒
Великобритания и Северна Ирландия	☒	☒	☒	☒	☒
Полша	☒	☒	☒	☒	☒
Словакия	☒	☒	☒	☒	☒
Словения	☒	☒	☒	☒	☒
Финландия	☒	☒	☒	☒	☒
Чехия	☒	☒	☒	☒	☒
Швеция	☒	☒	☒	☒	☒

ИЗВОДИ

- Нараства броят на държавите, които имат законодателно регулиране на обществените библиотеки – 19 държави от ЕС (<http://www.eblida.org>)

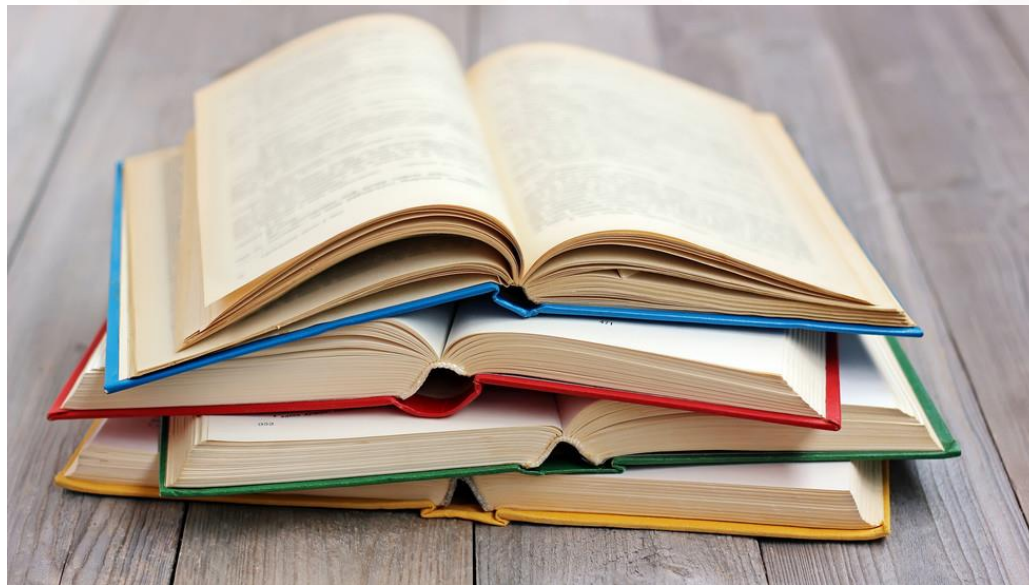

ИЗВОДИ

Обществените библиотеки се структурират и разглеждат като независими общностни центрове (Норвегия, Холандия)

Структура на системата от обществени библиотеки:

- Централизиран
- Децентрализиран
- Смесен модел

ИЗВОДИ

- Разширяване на областите на регулиране на библиотеките
 - Авторски права
 - Достъп до обществена информация
 - Защита на личните данни
- Разширява се нормативното закрепване на обхвата на дефиницията на обществените библиотеки, като са включват нови функции и услуги:
 - Образователни и обучителни услуги
 - Информационни услуги
 - Иновативни дейности

ИЗВОДИ

- Законодателни мерки утвърждаващи ролята на държавата и общините за материалното и финансово осигуряване на библиотеките (Полша, Финландия).
- Законодателни мерки, целящи преодоляване на намаляването и ограничаването на ресурсите:
 - интегриране в други сфери публично финансирани (Полша),
 - споделяне на ресурси (Холандия, Норвегия),
 - работа в мрежа (Дания),
 - намаляване формалните изисквания за професионална квалификация (Финландия),
 - реструктуриране, вкл. закриване на библиотеки (Обединеното Кралство), инвестиции в нови библиотеки (Словения).

ИЗВОДИ

- Създават се законови механизми за осигуряване устойчивост чрез включването на гражданите в създаването на политиките, планирането, управлението, ефективността и отчетността на библиотеките (Финландия).
- Създаването на законовите мерки се базира на икономически ползи от инвестициите в библиотеки (Испания, Барселона) – възвръщаемост на 1 € = 2.45 € (4.25€ с индиректни ползи).

Нидерландия

- Нов закон за публичните библиотеки от 2015г.:
 - Различни органи отговарят за различни сфери от дейността на библиотеките
 - Възлагане на специфични задачи на отделни библиотеки - Националната библиотека е възложена задачата да осъществява стратегически контрол и надзор, както и да отговаря за дигитализирането на книжовното културно наследство.
 - Сферата на обществените библиотеки е категоризирана и разделена на национално, регионално и общинско ниво. Бранд за библиотека – (+Испания)
- Основната функция на обществената библиотека се определя като **независимо място** за осигуряване на свободен достъп до информация и култура.

Финландия

- През 2016 г. е приет нов закон за обществените библиотеки, който влиза в сила от 01.01.2017 г:
 - Подробно са дефинирани основните принципи за дейността на обществените библиотеки. Библиотеката става трето място – място за учене.
 - Компетентният орган на централно ниво е министърът на образованието и културата.
 - Понятието „обществена библиотека“ е дефинирано като „библиотечни услуги, предоставяни на ниво община, които са предназначени за използване от всички групи на обществото“.
 - Централизирано финансиране.
- Стратегия за развитие на библиотеките до 2020 г. – „Библиотеки за гражданите“.

Полша

- Основна законова цел – насърчаване запазването на националната история, организирайки достъпа до ресурсите на полските и световни академични достижения.
- Специална цел – „библиотеките да са в услуга на задоволяването на образователните, културни и информационни нужди на населението и да допринасят за разпространението на знание и култура“.
- Общините, както и окръзите трябва да поддържат поне една обществена библиотека.
- В устава на всяка обществена библиотека трябва да е определен и методът за мениджмънт на финансовите ресурси, в резултат от което финансирането на библиотеката се осъществява съобразно предоставяните услуги, потребностите на читателите, географския район и възможностите за осигуряване на финансов ресурс.

Дания

- Висока степен на децентрализация - централните органи имат определени правомощия, но следва да се съобразяват със становището на общинските власти по определени въпроси.
- Свобода при определяне видовете обществени библиотеки, като не се разграничават подробно отделните задължения, които те трябва да изпълняват.
- Министърът на културата след консултации с местните власти и съвети, определя коя общинска библиотека ще изпълнява функциите на регионална библиотека. Министърът на културата следва да отчете дали библиотечният фонд и материалите, които притежава съответната библиотека, както видът и размерът на помещенията ѝ, отговарят на критериите за регионална библиотека.
- Предвижда, че фиксирането на цените на платените услуги в библиотеките трябва да бъде съобразено с пазарните условия.

България

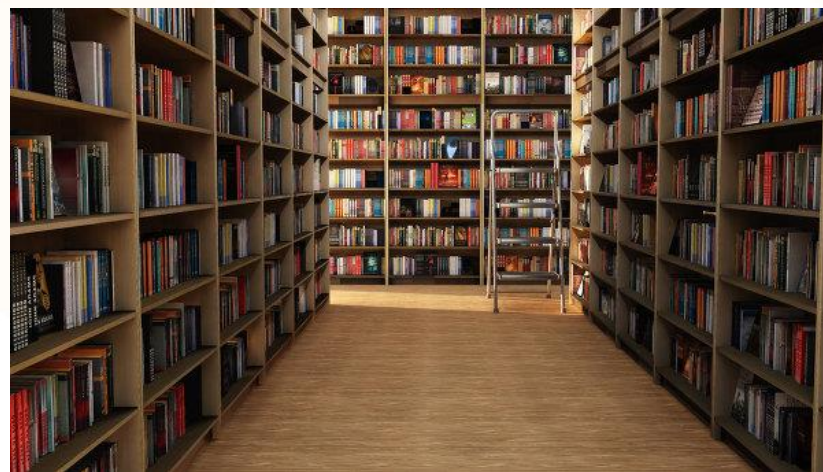
- Обществените библиотеки са образователни, информационни и културни институти с национално и местно значение.
- Обществените библиотеки осигуряват правото на гражданите на равнопоставен и свободен достъп до библиотечно-информационното обслужване. Те съдействат за изграждането на гражданското и информационното общество.
- Обществената библиотека трябва да отговаря на следните условия:
 1. да притежава библиотечен фонд с обем над 3000 регистрационни библиотечни единици;
 2. да осигурява библиотечно-информационното обслужване на гражданите на територията, определена с акта на учредяването ѝ;
 3. да разполага с подходящи помещения, оборудване и обзавеждане;
 4. да има осигурени източници за финансиране, и
 5. да има квалифициран персонал.

Библиотечни услуги

- **Основни библиотечни услуги** са (чл.51 от ЗОБ): ползването на библиотечните колекции в библиотеката и извън нея; предоставянето на вербална библиографска и фактографска информация; достъп до собствени традиционни и електронни бази данни и интернет достъп за образователни, социални и научни цели.
- **Специализирани библиотечни услуги** са (чл. 52 от ЗОБ): предоставяне на писмена библиографска информация; предоставяне на ретроспективни библиографски издирвания; доставка на библиотечни документи от страната и чужбина; достъп до външни мрежови ресурси и бази данни; копиране на библиотечни документи; публикуване на издания.

Видове обществени библиотеки в Република България

- На ниво закон регулацията в Република България съответства на модерните тенденции, като обществени библиотеки биват:
 - Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ (чл. 11 ЗОБ)
 - Регионални обществени библиотеки (чл. 25-26 ЗОБ)
 - Общински библиотеки (чл. 32-33 ЗОБ)
 - Читалищни библиотеки (чл. 37 ЗОБ)

Читалищни библиотеки

- Читалищните библиотеки са един от символите на българското библиотечно дело, който ни отличава от останалите европейски държави.
- Читалищните библиотеки **не** са самостоятелни юридически лица и функционират към народните читалища.
- Читалищните библиотеки изпълняват следните функции:
 1. събират, съхраняват, организират и предоставят за ползване библиотечен фонд;
 2. извършват библиотечно-информационно обслужване и осъществяват подвижни форми за библиотечно-информационно обслужване при необходимост;
 3. извършват краеведска дейност;
 4. участват в регионалните автоматизирани библиотечни мрежи;
 5. съдействат за повишаване на образователното ниво, продължаващото образование, информираността, качеството на живот, социалната интеграция и разширяването на електронния достъп до информацията.

Проблеми

- Прилагане на закона:
 - Не е гарантирано в достатъчна степен изпълнението на закона и хармонизирането на подзаконовите нормативни актове.
 - Не е гарантирано интегрирането на обществените библиотеки в сферата на образованието и публичните услуги.
 - Неадекватна структура на обществените библиотеки – в малките населени места.

Проблеми

- Липсва достатъчен държавен ангажимент по отношение регламентите на финансирането и материалното осигуряване на обществените библиотеки.
- Не е въведено програмно финансиране за дейността на обществените библиотеки.
- Не е налице финансова и материална обезпеченост за постигане на стандартите за качество, определени в Стандарта за библиотечно-информационно обслужване от 2015 г. – срок за привеждане в съответствие м. юни 2018 г.
- Липсват ясни механизми за определяне и отчетност на резултатите, както и механизми за стимулиране увеличаване на посещаемостта и обръщаемостта.

Препоръки

- Определяне и ясно дефиниране на контролните органи и финансирането на обществените библиотеки при допълнително осъществяване на публично финансирани дейности – образование, информация и комуникация.
- Хармонизиране на законовите и подзаконовите нормативни актове, които да осигурят изпълнението на ролята на библиотеките като среда за неформално образование, достъп до информация, технологии, иновации, предприемачество и личностно развитие.
- Подобряване нормативните условия за работа в мрежа, споделяне на ресурси и партньорства.

Препоръки

- Определяне и нормативно закрепване на добри практики на управление, финансиране и отчетност на обществените библиотеки, вкл. създаване и финансово осигуряване на „ресурсни“ библиотеки.
- Осигуряване на нормативни възможности за достъп до публични и проектни фондове, вкл. на ЕС, при осъществяване на разширените функции на библиотеките в областта на образованието, информацията и комуникацията.

Препоръки

- Подобряване на нормативните условия за работа в мрежа, споделяне на ресурси, публично и проектно финансиране и партньорства, вкл. и на ниво ЕС.
- Осигуряване на нормативни условия за привличане на доброволци и адекватни критерии за подбор на персонала.
- Изработване на стратегия за развитие на обществените библиотеки.

Екип

- Автори: Андон Добчев, Христина Пантева, Христо Стоянов
- Методическо ръководство: Михаил Бояджиев

